

Nr 70.

Av herr **Ekman, Carl Gustaf, m. fl.**, om anslag till anordnande under år 1923 av dels en social fortbildningskurs för lärare m. fl., dels ock en allmän utbildningskurs för studie- och ungdomsledare m. fl.

Under åttonde huvudtiteln, Del. II, sid 519—528 (punkten 8), i årets statsverksproposition har Kungl. Maj:t äskat vissa anslag till undervisnings- och upplysningsverksamhet för nykterhetens främjande. Kungl. Maj:t har vid övervägandet av dessa anslagsfrågor icke blott avvisat de ökningar i hittills utgående anslagsbelopp, som kungl. skolöverstyrelsen ansett påkallade, utan dessutom strukit tvenne anslagsposter, som under en lång följd av år utgått, den ena avseende fortbildningskurser för lärare m. fl. och den andra allmänna utbildningskurser för studie- och ungdomsledare, präster och predikanter m. fl.

Kungl. Maj:ts bemödanden att söka göra största möjliga besparingar på samtliga huvudtitlar måste givetvis mötas med sympati och förståelse från riksdagens sida. Det vill emellertid förefalla, som om Kungl. Maj:t i det här föreliggande fallet icke tagit tillbörlig hänsyn till de både principiella och praktiska skäl, som tala för ett fortsatt och kraftigt bedrivet upplysningsarbete i nykterhetsfrågan under statsmakternas inseende och kontroll. För detta arbete talar icke blott den omständigheten, att samtliga politiska partier förklarar sig vilja kraftigt stödja detsamma. Viktigare är, att det alltjämt påkallas med hänsyn till det allmänna nykterhetstillståndet. Detta är icke sådant, att statsmakterna kunna stå till svars med att vägra nödiga anslag för upplysningsarbetets ostörda gång.

Riksdagens nykterhetsgrupp, som haft frågan under övervägande, har därför ansett sig nödsakad att påyrka sådan ändring i Kungl. Maj:ts förslag, att åtminstone hittills beviljade anslagsbelopp må utgå. I detta av-

seende har ingen som helst meningsskiljaktighet varit rådande, utan har gruppen enhälligt beslutat hemställa om fortsatta anslag för anordnande av de båda ovan omnämnda kurserna.

Vad då först beträffar *den sociala fortbildningskursen för lärare, folk-skolinspektörer och militära befattningshavare m. fl.*, torde det förtjäna att omnämnas, att densamma kan betraktas såsom en direkt fortsättning av den sommarkurs för lärare, för vilken riksdagen ända sedan år 1907 beviljat anslag. Programmet för den ursprungliga kursen var uppgjord av bl. a. dåvarande förste folkskolinspektören professor Frans von Schéele, rektor Harald Dahlgren, lektor K. H. Bohlin, professorerna Curt Wallis och Hj. Öhrvall, föreståndarinnan för statens normalskola för flickor Mathilda Widegren m. fl.

Omläggningen av kursen — den uppdelades då på en social kurs samt vart tredje år en hygienisk — skedde enligt förslag av inom ecklesiastikdepartementet tillkallade sakkunnige, som avgåvo sitt betänkande den 19 okt. 1918. De sakkunnige voro chefen för kungl. skolöverstyrelsen generaldirektören B. J:son Bergqvist, överläraren Nils Helger, förste folkskolinspektören fil. dr. Karl Nordlund och professor Einar Sjövall.

Det var på dessa sakkunniges enhälliga hemställan som riksdagen från och med år 1919 beviljade medel jämväl för anordnandet av en *allmän utbildningskurs för studie- och ungdomsledare, präster och predikanter m. fl.*, varigenom tillgodosågs ett sedan länge känt behov. Genom de båda slagen av kurser har man velat sörja för, att icke blott lärarekåren utan även andra personer i lärare- eller ledareställning, som ha att ta befattning med ungdomens fostran och upplysning, måtte beredas tillfälle att förskaffa sig en saklig och objektiv kunskap i alkoholfrågan och närliggande sociala, hygieniska och ekonomiska spörsmål. Genom det sätt, varpå kursernas program utformats, har man även velat sörja för, att desamma främja undervisningen i medborgarkunskap och hygien, ämnen som under senare tid börjat tillmätas en allt större betydelse.

Slutligen torde det måhända vara nödvändigt fästa uppmärksamheten på, icke blott att kurserna planlagts av på området sakkunniga och väl förfarna personer och att kursernas stora betydelse för upplysningsarbetet enhälligt vitsordats i alla vederbörande instanser, utan ock att lärarne förordnas av kungl. skolöverstyrelsen, som även fastställer programmet och i övrigt övervakar och kontrollerar arbetet i alla dess detaljer. Vilken vikt deltagarne själva tillmätta kurserna, framgår av följande uttalanden, som vi anse oss böra citera:

Beträffande de sociala fortbildningskurserna:

»Vi deltagare i 1921 års sociala fortbildningskurs vilja härmed som vår mening enhälligt uttala, att vi genom de föreläsningar och seminarieövningar, som därunder anordnats samt genom de litteraturanvisningar, som därvid givits, erhållit en värdefull hjälp och en god vägledning ej blott för vår undervisning om alkoholen och dess skadegörelse på olika områden, utan även för undervisningen i samhällslära och medborgarkunskap. Stockholm den 23 juli 1921. Å kursdeltagarnas vägnar: Maria Svensson, seminarielärlarinna, Kristianstad, Edvin Aspling, folkskollärare, Stocksund, Elsa Stenmark, lärarinna vid samskolan, Norrtelje, Per Svedmark, folkskollärare, Östersund, E. Thurén, fanjunkare, Falun.»

Beträffande allmänna utbildningskursen (endast några uttalanden anföras, ehuru samtliga kursdeltagare uttalat sig i samma anda):

Kyrkoherde Arvid Astrand: »— — — — — Såsom deltagare har jag fått det bestämda intrycket, att dylika kurser ha en utomordentligt stor betydelse, på grund av den allsidiga belysning de ge alkoholspörsmålet. Må de vinna berättigad uppmärksamhet och stor tillslutning landet runt.»

Komminister M. Björnegård: »Ledningen och förarbetet för kursen var utmärkt. Föreläsningarna gävo rik valuta och man fick en djup inblick i de sociala frågorna på detta område. Och även utan förkunskaper kunde man genom enkelheten i framställningssättet utan svårighet följa med. Diskussionerna voro givande. Kort sagt, kurserna böra än mer ihåggas genom besök och penningbidrag.»

Arbetaren Erik Eriksson, Gnosjö: »Dessa kursers största betydelse ligger däri, att de nå djupet, de nå de bredare folklagren, de nå dessa, som ej själva skaffa sig litteratur och upplysning i nykterhetsfrågan. Genom att studie- och ungdomsledare vid dessa kurser få en ingående kännedom om nykterhetsfrågan och därmed sammanhängande sociala spörsmål, så föres denna kunskap vidare. Därför tror jag, att dessa kurser komma att lämna djupa spår efter sig samt ha en stor betydelse för folkupplysningen. För nykterhetsorganisationernas inre arbete äro dessa kurser oersättliga och kunna icke nog uppskattas.»

Vid beviljandet av statsbidrag för deltagande i sociala fortbildningskursen för lärare har Kungl. Maj:t fäst det villkoret, att respektive landsting och städer, som ej deltaga i landsting, skola bekosta en tredjedel av deltagarnas dagtraktamenten. På kursstyrelsens hemställan har detta villkor också blivit uppfyllt. Skulle nu kurserna inhiberas för ett eller annat år, kan man emellertid även befara, att inom åtskilliga landsting och städer svårigheter komma att uppstå, när fråga återigen framkommer om beviljande av medel för ändamålet.

När riksdagens nykterhetsgrupp på ovan anförda skäl föreslår, att anslag för kurserna uppföras i 1923 års stat och — av praktiska skäl — att beloppen må utgå under första halvåret, har gruppen emellertid varit

angelägen om att nedbringa kostnaderna så långt det över huvud låter sig göra. Därvid har gruppen till en början uppmärksammat, att centralförbundet för nykterhetsundervisning ansett, att den sociala fortbildningskursen kunde begränsas till 28 dagar, medan kungl. skolöverstyrelsen föreslår 30. Med allt erkännande av skolöverstyrelsens vägande motiv för sin ståndpunkt vill emellertid gruppen av kostnadsskäl ansluta sig till centralförbundets förslag, varigenom en besparing göres å kronor 1,440 å dagtraktamentesbeloppen.

Sedan statens järnvägar sänkt biljettpriserna i *II* klass med i genomsnitt 40 % och de enskilda järnvägarna kunna förväntas följa exemplet, torde reseersättningen till de 115 deltagarna kunna sänkas med i genomsnitt 40 kronor per man, varigenom summan per deltagare reduceras från av skolöverstyrelsen beräknade 120 kronor till 80 kronor (varutav 20 beräknas utgå i skjutsersättning m. m.). Härigenom besparas kronor 4,600. Av samma skäl kan posten 750 kronor för föreläsarnes rese- och traktamentsersättning minskas med kronor 150. Tryckningskostnaderna böra kunna nedbringas från kronor 1,500 till 1,200, ersättningen för lokaler, städning och upppassning samt annonsering från kronor 1,500 till 1,000 samt posten för oförutsedda utgifter från kronor 2,675 till 2,000. Slutligen bör kursstyrelsen såsom tidigare skett lämnas full frihet, att av möjliga besparingar på olika poster kunna täcka uppkommande brister på andra, dock att totalutgifterna icke överstiga det anvisade totala anslagsbeloppet.

I enlighet med dessa beräkningar skulle kostnaden för statsverket av en *social fortbildningskurs för lärare m. fl.* under år 1923 beräknas på följande sätt:

Arvodet till föreläsare, 100 tim. à 45 kronor i genomsnitt	kronor	4,500: —
Arvode för seminarieövningar 25 timmar à 15 kronor	»	375: —
Rese- och traktamentsersättning till föreläsare.....	»	600: —
Dagtraktamente till 90 deltagare à 8 kronor per dag i 28 dagar, $\frac{2}{3}$ -delar av detta belopp.....	»	13,440: —
Dagtraktamente till 25 deltagare à 8 kronor per dag i 28 dagar	»	5,600: —
Dagtraktamente till 10 deltagare à 4 kronor per dag i 28 dagar	»	1,120: —
Reseersättning till 115 deltagare à 80 kronor	»	9,200: —
Tryckningskostnader (Grundlinjer m. m.).....	»	1,200: —
Ersättning för lokaler	»	400: —

Städning, uppässning m. m.....	kronor	300: —
Annonsering	»	300: —
Organisations- och byråkostnader	»	1,500: —
Diverse och oförutsedda utgifter	»	2,000: —
		<hr/>
	Summa kronor	40,535: —

Vad så den allmänna utbildningskursen beträffar, kan posten 1,800 kronor för rese- och traktamentsersättning till föreläsarne av ovan angivna skäl sänkas till 1,500 kronor. Att denna post här är större än för den sociala kursen beror på den allmänna utbildningskursens förläggning till landsorten. Vidare kunna stipendiebeloppen sänkas från 170 kronor till 150 kronor, tryckningskostnaderna från 1,000 kronor till 800 kronor, lokal-kostnaderna till 300 kronor och posten för oförutsedda utgifter till 600 kronor.

Statsverkets kostnader för *den allmänna utbildningskursen för studie- och ungdomsledare, präster och predikanter m. fl.* skulle då bli:

Arvode till föreläsarne, 75 timmar à 45 kronor i genomsnitt	kronor	3,375: —
Arvode för seminarieövningar 25 timmar à 15 kronor	»	375: —
Rese- och traktamentsersättning till föreläsarne	»	1,500: —
Granskningsarvoden	»	3,500: —
Stipendier till deltagare, 50 st. à 150 kronor	»	7,500: —
Tryckningskostnader (Grundlinjer m. m.).....	»	800: —
Ersättning för lokaler	»	300: —
Städning, uppässning m. m.....	»	200: —
Annonsering	»	500: —
Organisations- och byråkostnader	»	1,000: —
Oförutsedda utgifter	»	600: —
		<hr/>
	Summa kronor	19,650: —

Även beträffande den allmänna utbildningskursen, liksom i övrigt beträffande kostnadsberäkningarna för de av Kungl. Maj:t upptagna anslagen för föreläsnings- och instruktionsverksamheten, bör frihet lämnas vederbörande att göra behövliga jämkningar mellan de olika anslagsposterna, och få vi hemställa, att statsutskottet härutinnan — liksom det skedde 1921 — i sådant avseende måtte formulera det uttalande, som påkallas.

Under hänvisning till vad sålunda anförts få vi härmed — enligt av riksdagens nykterhetsgrupp erhållet uppdrag — hemställa,

Motioner i Första kammaren, Nr 70.

att riksdagen — med bifall i övrigt till Kungl. Maj:ts förslag under punkten 8) sidan 527—528 i Del II under åttonde huvudtiteln — för sin del måtte besluta anvisa

dels till anordnande under år 1923 av en social fortbildningskurs för lärare, folkskolinspektörer och militära befattningshavare m. fl. 40,535 kronor,

dels till anordnande under år 1923 av en allmän utbildningskurs för studie- och ungdomsledare, präster och predikanter m. fl. 19,650 kronor.

Stockholm den 21 januari 1922.

Carl Ekman.

A. Björkman.

Alfred Petré.